

מדוע הרמב"ם התנגד ללקיחת כסף בעבור לימוד התורה?

ידועה דעתם של חז"ל והרמב"ם לפיה אסור באיסור חמור ליהנות מדברי תורה. לפי חז"ל ורבנו, בבסיס האיסור החמור ישנן שתי רעות חולות: האחת, כאמור, עצם לקיחת כסף או הנאה מדברי תורה; והאחרת, התרשלותו של האדם מאחד מיסודותיה החשובים ביותר של דת משה והוא: "אֲשֶׁרִי כָּל יָרָא וְהֵלֶךְ בְּדַרְכָּיו, יִגִּיעַ כְּפִיָּךְ כִּי תֵאכַל אֲשֶׁרִיךָ וְטוֹב לָךְ" (תה' קכח, א-ב), וכמו שאומר רבן גמליאל בנו של ר' יהודה הנשיא במסכת אבות (ב, ב): "וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עוון", וכבר קדם לו שמעיה אשר אומר שם (א, ט): "אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות", וכן אומר שם (ג, יב) ר' חנינא בן דוסא: "כל שמעשיו מרובין מחכמתו – חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו מרובה ממעשיו – אין חכמתו מתקיימת".

כלומר, לפי דת האמת והצדק עבודת האדם לפרנסתו ביושר ובכבוד, היא הערובה היחידה לסור מן הרע ולעשות את הטוב, כלומר, להתרחק מן התאוות וההזיות ולזכות לשמחה אמיתית בעבודת ה'. חיי המעשה קשורים קשר הדוק ובל ינתק לחיי הרוח: רק יישור הדרך בחיי המעשה עשוי להביא ליישור חיי הרוח בקניית דעות והשקפות נכונות, אשר מרוממות את האדם לאושר אמיתי ולזכות לחיי העולם-הבא, וכדברי ר' אלעזר בן עזריה באבות (ג, כא):

"כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה? לאילן שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו. וכל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה? לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין, אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו".

אולם, במשך כל הדורות ראשי הדת ומנהיגי העם נטו אחרי הבצע והתאוות הבהמיות, והנה לפניכם תוכחתו הקשה של הנביא ישעיה ע"ה בעניין הבצע, לנביאי השקר וראשי העם:

"צִפְּיוֹ [=מנהיגי הדת בעלי השררה, הכומרים המתעים את העם אחרי ההבל] עֹרִים בְּלֶם, לֹא יִדְעוּ [את ה'], בְּלֶם כְּלָבִים אֱלֻמִּים לֹא יוֹכְלוּ לִנְבֹּחַ [כלבים אילמים!], הַזִּים שִׁכְבִּים אֶהְבִּי לְנוֹם. וְהַכְּלָבִים עֲזִי נֶפֶשׁ [כלבים עזי נפש!] לֹא יִדְעוּ שִׁבְעָה, וְהִמָּה רַעִים [והם אנשי השם מנהיגי העם ובעלי השררה, ויחד-עם-זאת] לֹא יִדְעוּ הֵבִין [סוטים מדרך האמת], בְּלֶם לְדַרְכָּם פָּנוּ אִישׁ לְבַצְעוֹ מִקְצָהוּ" (יש' נו). ושם תרגם יונתן: "וְכָל־בָּצָא תְקִיפִי נֶפֶשׁן לֹא יִדְעִין לְמִסְבַּע, וְאַחַן מִבְּאֲשֵׁין לֹא יִדְעִין לְאַסְתַּכְּלָא, כְּלָהוֹן גְּבַר לְקַבֵּיל אוֹרְחִיהָ גְלוֹ, גְּבַר לְמִיבֹז מְמוֹנִיהָ דִּישְׂרָאֵל".

והנה לפניכם גם דברי מיכה הנביא, אשר משווה בין הכוהנים שפוסקים דינים בכסף לנביאי השקר הקוסמים בכסף, והוא מוסיף וקובע, שבגלל רדיפת הבצע של כומרי הדת, ירושלים תיחרב ותאבד. כלומר, שחיתותם של כומרי הדת תביא בסופו-של-דבר לחורבן העם והארץ:

"שָׁמְעוּ נָא זֹאת רְאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וְקִצְיֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמְּתַעְבִּים מִשְׁפָּט וְאֵת כָּל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשוּ, בְּנֵה צִיּוֹן בְּדָמִים וִירוּשָׁלַם בְּעֵלְוָה [ושם תרגם יונתן: 'דְּבַנְן בְּתִיהוֹן בְּצִיּוֹן בְּדָם אֲשִׁיד וִירוּשָׁלַם

בְּנִכְלִי, דְהֵינּוּ, הַבּוֹנִים אֶת בְּתֵיהֶם הַמְּפּוֹאָרִים בְּכַסְפֵי הַעֲנִיִּים וְהַעֲשׂוֹקִים], רְאֵשִׁיָּה בְּשִׁחַד
 יִשְׁפָּטוּ וְכִהְיֶה בְּמַחִיר יוֹרוּ וּנְבִיאֵיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ וְעַל יְיָ יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יְיָ בְּקִרְבָּנוּ לֹא תְּבוֹא
 עֲלֵינוּ רָעָה, לָכֵן בְּגִלְלָכֶם צִיּוֹן שָׁדָה תִּחְרַשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינַי תִּהְיֶה וְהָר הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעֲר" (פ"ג).

"כִּהְיֶה חֲמֹסוֹ תוֹרְתִי וְיִחְלְלוּ קִדְשִׁי", "כִּהְיֶה חֲלָלוֹ קִדְשׁ חֲמֹסוֹ תוֹרָה" (יח' כב, כו; צפ' ג, ד);
 "כִּי מִקְטָן וְעַד גְּדוֹל כָּלֵה בַצַּע בַּצַּע מִנְבִיא וְעַד כֹּהֵן כָּלֵה עֲשָׂה שֶׁקֶר" (יר' ח, י); "וְאִם אָב אָנִי אֵי־הָ
 כְּבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אָנִי אֵי־הָ מוֹרְאֵי אָמַר יְיָ צְבָאוֹת לָכֶם הַכֹּהֲנִים בּוֹזֵי שְׁמִי" (מלאכי א, ו).

א. פסיקת רבנו הרמב"ם ב"משנה תורה"

נחל אפוא בדברי רבנו הרמב"ם המפורסמים בהלכות תלמוד תורה (ג, ט):

"כָּל הַמְּשִׁים לְבוֹ שִׁיעֶסוֹק בְּתוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מִלַּאכָה, וְיִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, הִרִי זֶה חֲלָל אֶת
 הַשֵּׁם, וּבָזָה אֶת הַתּוֹרָה, וְכִבְּהָ מְאֹד הַדֵּת, וְגַרְם רַעָה לַעֲצֻמוֹ, וְנִטַּל חַיִּיו מִן הָעוֹלָם-הַבָּא – לְפִי
 שֶׁאֲסוּר לִיהִנּוֹת בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּעוֹלָם-הַזֶּה".

דברי רבנו הרמב"ם מטלטלים מאד, ונשים לב לשתי הרעות החולות שהזכרנו בפתיחת דברינו:
 "כָּל הַמְּשִׁים לְבוֹ שִׁיעֶסוֹק בְּתוֹרָה וְלֹא יַעֲשֶׂה מִלַּאכָה וְיִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה", שתי רעות אלה
 קשורות והדוקות זו בזו, וכפי שאסור באופן ברור וחד-משמעי לקחת כסף בעבור לימוד התורה,
 כך יש חובה ברורה וחד-משמעית על האדם לפרנס את עצמו ובני ביתו ביושר ובכבוד.

רבנו הרמב"ם מציין כמה וכמה עבירות חמורות שיש בלקיחת כסף ובהנאה מדברי תורה: "הִרִי
 זֶה חֲלָל אֶת הַשֵּׁם, וּבָזָה אֶת הַתּוֹרָה, וְכִבְּהָ מְאֹד הַדֵּת, וְגַרְם רַעָה לַעֲצֻמוֹ, וְנִטַּל חַיִּיו מִן הָעוֹלָם
 הַבָּא". העבירה הראשונה והחמורה ביותר מכולן היא כמובן חילול השם, והוא העוון שאין לו
 כפרה עד המוות, וכפי שפוסק רבנו הרמב"ם בסוף פרק א מהלכות תשובה:

"אֲבָל הַמַּחְלֵל אֶת הַשֵּׁם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְהִגִּיעַ יוֹם-הַכְּפּוּרִים וְהוּא עוֹמֵד בְּתְשׁוּבָתוֹ,
 וּבָאוּ עָלָיו יְיִסּוּרִין, אֵינוֹ מִתְּכַפֵּר לוֹ כִּפְרָה גְּמוּרָה עַד שִׁימוֹת. אֲלֵא תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכְּפּוּרִים וְיִיסּוּרִין
 שְׁלוֹשְׁתָּן תּוֹלִין [כלומר, אם שב בתשובה הוא כבר אינו במצב של חוֹטָא וּמְרוּחֵק מֵה' יִתְעַלֶּה,
 אלא דינו תלוי ועומד עד לכפרה הסופית במיתתו] ומיתה מכפרת, שנאמר: 'וְנִגְלָה בְּאָזְנִי יְיָ
 צְבָאוֹת אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תָּמִיתוּן' [יש' כב, יד]".

ב. הפקת טובות הנאה מדברי תורה

מדברי רבנו הרמב"ם לעיל עולה, כי הסיבה שאסור לקחת כסף בעבור לימוד התורה היא: "לְפִי
 שֶׁאֲסוּר לִיהִנּוֹת בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּעוֹלָם-הַזֶּה". כלומר, תכלית התורה היא להביא אותנו לחיי
 העולם-הבא באמצעות יישור דרכינו, מידותינו והשקפותינו, כדי שנזכה לרומם את נפשנו
 לאותו מעמד נשגב בתום חיינו בעולם-הזה. כל שימוש אחר בתורה הוא פסול, הואיל ויש בו
 חילול הקודש, מפני שאסור להפוך את התורה הקדושה שניתנה מאת ה' יתעלה, לכלי ואמצעי
 למילוי צרכי האדם החומריים, ולעתים אף למילוי התאוות. ויתרה מזו, יש בזה ביזיון לתורה,
 הואיל ונושאי התורה צריכים להיות דוגמה ומופת לאנשי אמת ישרי דרך וטהורי מחשבה.

לקיחת כסף בעבור לימוד התורה, ובכלל, הפקת טובת הנאה מן התורה מכל סוג שהוא, גורמים לכל הרעות שנזכרו בדברי הרמב"ם, עד לרעה הסופית שהיא כיבוי מאור הדת. הפיכת דת האמת, דת הצדק והיושר, למכונת מינות משומנת של סחיטת כספים והפקת טובות הנאה באינספור דרכים היא הגורם הראשון והמרכזי לכיבוי, להפיכתה לדת בצע פגאנית, חשוכה ופרימיטיבית, ולשיבוש יסודותיה הטהורים והשקפותיה הישירות עד שכבר לא ניתן לזהות את יופייה ואמיתתה מבעד למסחר ולעיוות הפרו-נוצרי. כיבוי מאור הדת מרחיק רבים מהבנת הדת, וצורב אצל רבים את התודעה שדת משה איננה דת האמת, ושנושאייה אינם אנשי אמת. והאמת, שמשא אמת ותורתו אמת, אלא שמרוב רפורמות שערכו בדתנו כדי להצדיק ולהכשיר את השימוש בה ככלי להפקת טובות הנאה, עוותה דת האמת והושחתו פניה לבלי היכר.

ג. המלאכה – אור הדת

בהמשך דבריו בהלכות תלמוד תורה (ג, י) רבנו הרמב"ם פוסק כך:

"אמרו חכמים: 'כל הנהנה מדברי תורה נטל חייו מן העולם' [אבות ד, ז]. ועוד ציוו ואמרו: 'לא תעשם עטרה להתגדל בהן ולא קרדום לחפור בהן' [שם]. ועוד ציוו ואמרו: 'אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות' [שם א, י]. ו'כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון' [שם ב, ב]. וסוף אדם זה שיהא מלסגם [מלשון ליסטים דהיינו שודד] את הבריות".

וכה דברי רבנו בהלכה הבאה שם (ג, יא), בעניין חשיבות המלאכה:

"מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומידת חסידים הראשונים היא [=חכמי המשנה והתלמוד], ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם-הזה ולעולם-הבא, שנאמר: 'גִּיּוֹעַ בְּפִיָּךְ כִּי תֹאכַל אֶשְׂרִיָּךְ וְטוֹב לָךְ' [תה' קכח, ב] – אשריך בעולם-הזה, וטוב לך לעולם-הבא שכולו טוב [המלאכה והפרנסה הן מן המעלות המובילות להישארות הנפש ולחיי העולם-הבא!]"

דברי רבנו הללו לקוחים מדברי חכמי המשנה והתלמוד ע"ה שהצטיינו בהליכה בדרכי המוסר, הצדק והיושר. הרמב"ם לא המציא את האיסור החמור שיש בלקיחת כסף בעבור לימוד התורה או בהפקת טובות הנאה מן התורה. כל חכמי המשנה והתלמוד היו עובדים לפרנסתם ולמחייתם, והנה לפניכם רשימה חלקית של המקצועות שבהם עבדו חכמים ע"ה:

הלל – חוטב עצים (יומא לה ע"ב); שמאי – בנאי (שבת לא ע"א); רב הונא – שואב מים, קרנא – תהי אקנקני (כתובות קה ע"א); שמעון הפקולי – נפץ, ר' יוחנן – סנדלר, ר' מאיר – לבלר (עירובין יג ע"א); ר' יהודה – סבל (נדרים מט ע"ב); ר' יוסי – שלח (שבת מט ע"ב); רב הונא ורב אושעיה – רצענין (פסחים קיג ע"ב); ר' אבא בר חנינא – חייט (ירוש' שביעית ד, ג); רב פפא – גנן (ב"מ קט ע"א); רב אחא – רועה (ב"מ צג ע"ב); אבא אושעיא – כובס (ירוש' ב"ק י, י); רב יוסף – סבל, רב ששת – טוחן (גטין סז ע"ב); רב כהנא – רוכל (קדושין מ); ר' חייא הגדול – בדד (ירוש' פסחים ד, ט); ר' חייא בר אבא – סוחר קטנית (כתובות כא ע"ב); ר' יהודה בן בתירא – חלפן (יבמות קב ע"א); אבא בר זמינא – חייט (ירושלמי סנהדרין ג); ר' דניאל – חייט (ויק"ר לב); ר' לוי – מוכר חלתית, רב עמרם חסידיא – מוכר תכלת, רבנא אחוה דר' חיא בר

אבא – מוכר תכלת (ע"ז לט ע"א); ר' שמעון – שזורי (דמאי א, א); ר' יהושע – נפח (ברכות כח); ר' יוסי – עושה מצודות (מנחות לז); ר' יהודה – נחתום (ב"ב קלב); ר' אדא – מודד קרקעות (ב"מ קז); ועוד ועוד (מתוך פירושו של קאפח להלכות תלמוד תורה שם).

כל חכמי התלמוד הבינו את החשיבות הרבה שיש למלאכה ביישור דרכי האדם והשקפותיו, הם לא ראו בשום מלאכה "בזויה" או "פחותה", כל מלאכה מכבדת את בעליה, אין מלאכה שיש עמה קלון. ברם, קלון חמור יש באדם שאינו עובד לפרנסתו ולמחייתו ומשליך את צרכיו ופרנסתו על צוואר הציבור, והגרוע מכל, שעושים זאת "בשם התורה" ובשם "לימוד התורה". וכמו שכותב קאפח השכיר שהכיר היטב את הממסד, במהדורתו לפירוש רס"ג לתהלים (עמ' קעב): "כי ישנם רבים העושים עָוֹל ופשעים מתוך שְׁקוֹ הבחנתם מעוות מעוקם ומעוקש וטוענים כי בצדק הם עושים ולא עוד אלא שאומרים זהו 'דעת תורה'". והנה גם דברי שבתי כהן המכונה הש"ך (פולין וליטא המאה הי"ז), אשר ממחישים את דבריו של קאפח: "ועוד אני אומר, מי שהוא בעל ישיבה ומרביץ תורה ברבים [...] עוון הוא בידו אם לא יקבל מאחרים אפילו יודע מלאכה וחכמה שיוכל ליגע בה ולהרוויח כדי לפרנס את ביתו" (יו"ד רמו).

לעומת דברי שבתי, ראו את הגנאי החמור שנאמר כלפי מי שיכול לעבוד, אך בוחר לפשוט את ידו לצדקה או לקופה הציבורית, וזה דברי חז"ל ורבנו בסוף הלכות מתנות עניים (י, טז–יט):

[טז] "לעולם ידחוק אדם עצמו [=יחיה בדוחק] ויתגלגל בצער [=עד כדי כך!] ואל יצטרך לבריות, ואל ישליך אדם עצמו על הציבור. וכן ציוו חכמים ואמרו: 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות' [פסחים קיג ע"א]. ואפילו היה חכם ומכובד וְהֶעֱנִי יעסוק באומנות, ואפילו באומנות מנוולת, ולא יצטרך לבריות. מוטב לפשוט עורות הנבלות בשוק ולא יאמר לעם: 'חכם אני' ו'גדול אני' ו'כהן אני' – 'פרנסוני', ובכך ציוו חכמים".

[יז] "גדולי החכמים – היו מהן חוטבי עצים, ונושאי הקורות, ושואבי המים לַגְנוֹת, ועושין הברזל והפחמין, ולא שאלו: [=ביקשו] מן הציבור ולא קיבלו מהם כשנתנו להם".

[יח] "כל מי שאינו צריך ליטול [דהיינו מי שיש לו כוח לעבוד ולהתפרנס והוא מתעצל לעבוד, או שיש לו ממון ועינו צרה בממונו להוציאו לצרכיו, ובמלים אחרות, כל מי שאינו עני זקן ערירי וחלש או חולה ומיוסר] ומרמה את העם ונוטל – אינו מת מן הזקנה [אלא] עד שיצטרך לבריות, והרי הוא בכלל 'אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם' [יר' יז, ה]. וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא-אם-כן נוטל, כגון זקן או חולה או בעלי-ייסורין [כלומר רק לעניים כאלה מותר ליטול], ומגיס דעתו ואינו נוטל – הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו, ואין לו בצערו אלא עוונות וחטאות".

[יט] "וכל מי שצריך ליטול וציער עצמו, ודחק את השעה, וחיה חיי צער כדי שלא יטריח על הציבור – אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, ועליו ועל כל-כיוצא-בו נאמר: 'בְּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְיָ וְהָיָה יְיָ מְבֹטְחוֹ' [יר' יז, ז]".

"הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים, והרי נאמר: 'שׂוֹנֵא מִתְּנַת יְהוָה' [מש' טו, כז]" (וזו מסוף הלכות זכייה ומתנה).

לצערנו הרב, בדורות האחרונים הצליחו כומרי הדת האורתודוקסים יחד עם עסקניהם ומקורביהם, להטעות את הציבור כי עשיית מלאכה היא דבר בזוי, וישיבה בישיבה ללא עשיית מלאכה תוך לקיחת כסף בעבור "לימוד תורה" היא האידיאל הנעלה ביותר. "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע שמים חשך לאור ואור לחשך [...] הוי חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבנים" (יש' ה, כ-כא). בעקבות זאת, אט-אט, ככה מאור הדת: דת האמת הפכה לקורדום פרו-נוצרי, ונושאייה הפכו למותגים מסחריים לשם הפקת טובות הנאה ומילוי צרכי האדם ותאוותיו.

"ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית הלו אמר !! צבאות. וגם אני נתתי אתכם נבזים ונשפלים לכל העם כפי אשר אינכם שמרים את דרכי ונשאים פנים בתורה [מלעיטים ומזהמים את עם-ישראל בתורת מינות פרו-נוצרית ארורה]" (מלאכי ב, ח-ט).

ד. "ולא קורדום לחפור בהם"

במסכת אבות אומר ר' צדוק: "לא תעשים עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם" (ז, ז), על משנה מפורסמת זו כתב הרמב"ם ביאור ארוך, ובו הוא מפרט אחת לאחת את מאמרי חז"ל, שאוסרים בתוקף לקחת כסף בעבור לימוד התורה ולהפיק טובת הנאה כלשהי מהתורה, ולו הזעירה ביותר. בדבריו אלה רבנו הרמב"ם מוכיח את דברי האמת של רבי צדוק ע"ה.

וכך רבנו פותח את פירושו שם:

"כבר חשבתי שלא לדבר בצוואה זו מפני שהיא ברורה, וגם מפני שאני יודע שדבריי בה לא ימצאו חן בעיני רוב גדולי התורה ואולי אף כולם [!], אבל אומר ולא אשים לב ומבלי לחוש למי שקדם ולא לנמצאים". רבנו הרמב"ם ידע היטב ש"עולם התורה" בימיו לא יאהב בלשון המעטה את ביאורו למוסרו של ר' צדוק, ובמיוחד "גדולי התורה", אבל הוא לא חשש, הרמב"ם לא חשש מאדם כי אם מאלהים, הוא היה נעלה ומרומם מכל מתנגדיו, הוא הנחיל לנו דת אמת, ובזכות זאת, אישיותו נסקה לגבהים שלא ניתן להגיע אליהם ולפגוע בו בשום דרך.

נעיון מעט בתוכן הדברים שרבנו ידע שלא ימצאו חן בעיני "גדולי התורה", וכה דבריו שם:

"דע שזה שאמר [ר' צדוק], אל תעשה את התורה קרדום לחפור בה, כלומר אל תחשבנה כלי לפרנסה, ופירש ואמר שכל הנהנה בעולם-הזה בכבוד תורה הרי זה הכרית את נפשו מחיי העולם-הבא, והתעוורו בני אדם בלשון הזה הברור [של ר' צדוק ע"ה] והשליכוהו אחרי גגם, ונתלו בפשטים [שבתלמוד, ואף באגדות] שאינם מבינים אותם, ואני אבארם, וקבעו לעצמם זכויות על היחידים ועל הקהילות, ועשו את השררות התורתיות חוקי מוכסים, והשגו את בני אדם בהטעה מוחלטת שזה חובה ושצריך לעזור לחכמים ולתלמידים ולאנשים המתעסקים בתורה ותורתן אומנותן. וכל זה טעות שאין לו יסוד בתורה ולא רגלים להישען עליהם כלל".

וזכורני בעבר, כאשר יאיר לפיד היה שר האוצר וקיצץ בתקציבי ישיבות המינות, אחד מבכירי האדמו"רים ציטט ביחס ללפיד את הפסוק שעוסק בגזלן: "והשיב את הגזלה אשר גזל" (ויק' ה, כג) או בקיצור "והעיישיב". כלומר, לפי דעתם יאיר לפיד גזל מעולם הישיבות את הכסף שמגיע להם לפי דין! לא בתורת צדקה וחסד הם דורשים ותובעים את תקציביהם, אלא מצד

הדין, וכוונתי שהם חושבים שלפי דיני התורה מגיעים להם זכויות ותקציבים יתרים, כביכול מי שמקצץ בתקציביהם גוזל כסף מבעליו! והנה ראה להתממשות דברי הרמב"ם בימינו.

וראו לצרף גם את דברי רבנו המכוננים בפירושו למסכת נדרים (ד, ג):

"לפי שאינו מותר בתורתנו בשום פנים ללמד מקצוע ממקצועות חכמת התורה בשכר שנאמר: 'וְאֵתִי צָהַר יְיָ בְּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים' וכו' [דב' ד, יד] ובא בקבלה [=במסורת התורה-שבעל-פה איש מפי איש עד משה רבנו ע"ה]: מה אני בחינם אף אתם בחינם [...] ואני תמה על אנשים גדולים [בעיני עצמם ובעיני השוטים] **שעיוורה אותם התאוה והכחישו את האמת** והנהיגו לעצמם הקצבות [תקציבים] בעד המשפטים [פסיקת הדין בבתי-הדין] והלימוד [לימוד התורה] ונתלו בראיות קלושות. ונדבר בעניין זה במקומו במסכת אבות".

ה. האם ראוי לשלם ליושבים בישיבה?

רבנו הרמב"ם מוכיח מפסיקות חכמי המשנה והתלמוד ע"ה שאסור באיסור חמור לקחת כסף בעבור לימוד התורה, ואף לקבל טובת הנאה כלשהי בעבור לימוד התורה. כלומר, דרכו של רבנו נשענת על השקפות עולמם המוסריות, המחשבתיות וההלכתיות של חכמי המשנה והתלמוד. מדברי רבנו לקמן קמה וניצבה התנגדותו הנחרצת לחלל-שם-שמים, במלוא בהירותה, עוזה ואמיתתה. כן עולה דמותם הרוחנית של חכמי המשנה והתלמוד, כדוגמה ומופת ללימוד תורה לשם-שמים, ולאישים בעלי התנהלות מוסרית מהדרגה הנעלה ביותר.

וכה דברי רבנו הרמב"ם בביאורו למסכת אבות (ד, ז):

"כי כאשר נתבונן בעקבות החכמים [=חכמי המשנה והתלמוד] ז"ל, **לא נמצא להם שגבו מבני אדם, ולא קיבצו נדבות לישיבות המרוממות והמכובדות, ולא לראשי גלויות, ולא לדיינין, ולא למרביצי תורה, ולא לאחד מן הממונים, ולא לשאר בני אדם.** אלא מצאנו את כולם, יש מהם שהיה מצבו דחוק בתכלית [עני דך מך], ויש שהיה עשיר גדול בתכלית. וחלילה לי מה' לומר, שהם לא היו מתנדבים ולא נותנים צדקה, אלא אותו שמצבו דחוק, אילו פשט ידו לקבל, היו ממלאים לו את מקומו זהב ומרגליות, אבל לא עשה כן, אלא נתעסק במלאכה שיתפרנס ממנה, אם ברווחה ואם בדוחק, והיה בז למה שבידי בני אדם, כיוון שהתורה מְנַעְתּוּ מִכָּךְ".

כלומר, אישי חכמי התלמוד, היו מהם עשירים והיו מהם עניים מרודים, ואלה מהם שמצבם היה דחוק היו עוסקים במלאכה כדי שיתפרנסו ממנה – ובשל רוממות מעלתם המוסרית והרוחנית, הם לא היו מחשיבים את הממון ולא היו רודפים אותו, אלא הוא היה בעיניהם ככל שאר האמצעים להחיות בהם את נפש האדם, ולידע את ה' יתעלה ולעבדו בלבב שלם.

נשים לב במיוחד למשפט האחרון שבדברי רבנו הרמב"ם לעיל: "והיה בז למה שבידי בני אדם, **כיון שהתורה מנעתו מכך**". כלומר, לקיחת כסף או קבלת טובת הנאה בעבור לימוד התורה – **אסורות מהתורה!** והאיסור הוא משום חילול השם! אך לא רק חילול השם – בלקיחת כסף בעבור לימוד התורה האדם מתרחק מהאמת, עוזב את מעלת המלאכה "יִגְיעַ כְּפִיךָ כִּי תֵאָכֵל אֲשֶׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ" (תה' קכח, ב), ומכניס צלם מתועב אל היכל הדעת והאמת שבנפשו.

מרגע לקיחת הממון, דעתו של האדם איננה חופשייה לקבל את האמת, מפני שכמו כל שוחד, הממון בעבור לימוד התורה או השררה הרבנית משעבדים את מקבל הממון אל נותני הממון, והוא עבד נרצע לכל השקפותיהם והזיותיהם. ואם על קבלת שוחד קטן-שבקטנים הקפידו חכמים וקבעו שעל הדיין לפסול את עצמו: כגון שאחד מבעלי הדין הקדים את פניו לברכו או הרים את כובעו של הדיין שנפל, וכיוצא בזה בדברים פעוטים לכאורה – קל-וחומר שמשכורת חודשית במשך שנים רבות, תעזור לחלוטין את שיקול דעתו ותשעבד כליל את נפשו של "העילוי" או "הרב הגאון", לכל הבל שילעיטו ויזהמו בו את שכלו – עד ששכלו כבר איננו מסוגל לראות עוד את אור האמת. ואפילו אם תעמוד לפניו האמת בהירה ומזהירה כשמש בשחקים, נוטל השוחד לא יקבלה: "יעֲתָה לֹא רָאוּ אֹר, בָּהִיר הוּא בְּשַׁחֲקִים" (איוב לז, כא).

ויתרה מזאת, הוא אף יקיים במרץ ובדבקות את מצות רבותיו ומעסיקו להשתלח בכל מי שמערער על סמכותם – כי מוחו כבר נרצע להשקפות משובשות, וזוהם קשות בעבותות הממון הכבדות מנשוא: "הוֹי מְשֻׁכֵי הָעוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׂאָה וּכְעִבּוֹת הָעֵגְלָה חֲטָאָה" (יש' ה, יח).

ובהמשך ישיר לכוחו העצום של השוחד: כאמור, אפילו שוחד פעוט שבפעוטים עלול לגרום להטיית דעתו של הדיין לטובת אחד מבעלי-הדין, וזה מוביל אותנו לשאלה: האם יש להתייחס לפסיקתם של חוצבי התורה, אשר מתירים **לעצמם** ליהנות מן התורה? אלא, יש לזרוק את כל פסקיהם למחזורית הקרובה, וראוי אף לשורפם כדי להעביר מסר לעם שהינם רוע ותועבה: מפני שהם גורמים לחילול-שם-שמים איום ונורא, לעיוות דת משה העשוקה, ולהפיכתה לדת בצע פרו-נוצרית – מוטציה מביאה אשר צחנתה הרצוצה בוקעת ועולה עד לב השמים.

לעומת זאת, ראו נא את יחסו של דניאל ע"ה להצעת מלך בבל לתת לו שלל מתנות יקרות מאד, עד אפילו שלישי ממלכותו העצומה! והנה הדברים האמורים בדניאל (ה; ו-ז, יז):

"אֲדִין מִלְּפָא זִוְהִי שְׁנוּהִי וְרַעִינְהִי יְבַהֲלוּנָה וְקִטְרִי חֲרָצָה מִשְׁתְּרִין וְאַרְכְּבָתָה דָּא לְדָא נְקִשָּׁן. קְרָא מִלְּפָא בְּחִיל לְהַעֲלָה לְאַשְׁפִּיָּא פִּשְׁדָּאִי וְגִזְרִיא, עֲנָה מִלְּפָא וְאָמַר לְחַפִּימִי בְּבַל: דִּי כָּל אֲנָשׁ דִּי יִקְרָה בְּתַבְּה דְנָה וּפְשָׁרָה יְחֻנְנִי אֲרֻגְנָא יִלְבֹּשׁ וְהִמְכִּיכָא דִּי דְהָבָא עַל צִוְאַרְהָ וְתִלְתִּי בְּמַלְכוּתָא יִשְׁלַט [...] בְּאֲדִין עֲנָה דְנִיָּאל, וְאָמַר קִדְּם מִלְּפָא: מִתְּנִתְּךָ לָךְ לְהַיְוִן, וּנְבַזְבִּיתְךָ לְאַחֲרֵן הֵב."

ואיזה ר"ב שכיר בימינו היה אומר כך? ובמקום לומר: "לְאַחֲרֵן הֵב", הם יאמרו: "הֵב הֵב".

והנה לפניכם שוב דברי הנביא ישעיה ותרגום יונתן לדברי נבואתו (נו, יא):

"וְהַקְּלָבִים עֲדִי נִפְשׁ לֹא יִדְעוּ שְׁבַעָה, וְהִמָּה רַעִים [ראשי הדת והעם] לֹא יִדְעוּ הַבִּינ, כְּלָם לְדַרְכָּם פְּנוּ, אִישׁ לְבַצְעוּ מִקְצָהוּ", וכך תרגם שם יונתן: "וְכָלִבִּיָּא תְקִיפִי נִפְשָׁן לֹא יִדְעִין לְמַסְבַּע, וְאַנְוּ מַבְּאִשִּׁין לֹא יִדְעִין לְאַסְתַּכְּלָא, כְּלָהוֹן גְּבַר לְקַבִּיל אוֹרְחִיָּה גְלוּ, גְּבַר לְמִיבֹז מְמוֹנִיָּה דִּישְׂרָאֵל".

ו. הלל הזקן – חוטב עצים היה

בהמשך דבריו בפירושו למשנת אבות שם, רבנו הרמב"ם מתאר את הלל הזקן, מגדולי התנאים, שהיה חוטב עצים במקצועו; ולא רק הוא, כל התנאים היו בעלי מלאכה והסתפקו

במועט, וזו הייתה מעלתם הגדולה. כלומר, שאיפתם לחכמה ולאמת הביאה אותם למעלה רוחנית נשגבה, שרוממה אותם לנקודת-מבט אחרת לגמרי על הכסף ועל כל טובות-ההנאה שבעולמנו השפל. כל הנאות העולם ותאוותיו היו בעיניהם כאין וכאפס, חולפים ועוברים כרוח קלה לעומת ידיעת ה', לעומת תשוקתם ערגתם וכיסופיהם לאמת ולעונג הנפשי שבהשגתה, ולעומת השגב הרוחני הנצחי שבקניית דעות והשקפות נכונות. אשריהם ואשרי חלקם.

וכך מלמד רבנו הרמב"ם בהמשך דבריו בפירוש המשנה שם:

"וכבר ידעת כי הלל הזקן היה חוטב במקצועו [יומא לה ע"ב], חוטב עצים ולומד לפני שמעיה ואבטליון והוא בתכלית העניות, ומעלתו ידועה, ותלמידיו הם אשר נמשלו במשה ויהושע, וקטן שבתלמידיו רבן יוחנן בן זכאי, ולא יסתפק [=ולא יהיה שום ספק אצל] בן דעת שאילו הוא הסכים לבני אדם להיטיב לו, כי אז לא היו מניחין לו לחטוב עצים. וחנניה בן דוסא אשר מכריזין עליו: 'כל העולם כולו אינו ניזון אלא בשביל חנניה בני, וחנניה בני דיון בקב חרובין מערב שבת לערב שבת' [ברכות יז ע"ב] – ולא ביקש מבני אדם. וקרנא, דיין בכל ארץ-ישראל, והוא היה שואב מים, וכשהיו בעלי-הדין באין לפניו אומר להם: או שתתנו לי מי שישאב במקומי בזמן שאני עסוק עמכם או שתתנו לי כדי מה שאני בטל מעבודתי ואדון לכם".

ז. לקיחת כסף בעבור פסיקת דינים

יושם אל לב, כי גם לדיינים אסור לקחת כסף בעבור פסיקת דיניהם. דבר שרחוק מאוד מהמציאות בימינו, שהרי הדיינים, כמו רבני הערים הממסדיים, זוכים למשכורת שמנה ולשלל טובות הנאה, שמבטיחות להם חיי עושר ופינוק מעל ומעבר לדרוש להם. כמו כן, דייני ישראל ורבניהם אמורים לשמש דוגמה ומופת לשנאת הממון, שהרי אחד התנאים החשובים ביותר שקבעה התורה לדיינים ולמנהיגי ישראל הוא שהם יהיו שונאי בצע (שמ' יח, כא): "אֲנָשֵׁי חַיִּל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שֹׁנְאֵי בָצַע". אך הרבנים והדיינים השכירים בימינו לא רק שאינם שונאי בצע, הם רודפי בצע ונבהלים להון, ונוטלים משכורות שמנות ושלל טובות הנאה.

וכך רבנו הרמב"ם פוסק, בעקבותיה ולאורה של התורה-שבעל-פה, בהלכות סנהדרין (ב, ו):

"צריך שיהיה בכל אחד מהם [מן הדיינים] שבעה דברים, ואלו הן: חכמה, ויראה, וענוה, ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להם, ובעלי שם טוב". עוד פוסק רבנו שם (ג, ט):

"אמרו חכמים, שמא תאמר [...] איש פלוני קרובי אושיבנו דיין [כמו שנהגו ונוהגים] [...] לכך נאמר: 'לא תכירו פְּנִים בַּמִּשְׁפָּט' [דב' א, יז]. ועוד אמרו חכמים, כל המעמיד להן לישראל דיין שאינו הגון כאילו הקים מצבה, שנאמר: 'וְלֹא תָקִים לָךְ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שֹׁנְאֵי אֱלֹהִים' [שם טז, כב]. [...] כל דיין שנתן ממון [או התערב בכל צורה שהיא, כגון הפעלת קשרים פוליטיים] כדי שיתמנה, אסור לעמוד מפניו [=לקום לכבודו], וציוו חכמים להקל אותו ולזלזל בו. ואמרו חכמים, שהטלית שמתעטף בה תהי בעיניך כמרדעת של חמור [והמתעטף בה חמור]".

ומה בימינו? גם מחלקים משכורות מנופחות ושלל טובות הנאה לדיינים "שונאי הממון", וגם קבלת משרת הדיין (או רב העיר וכל שכן רב ראשי) תלויה אך ורק במידת קרבתו לרבנים

השכירים ולפוליטיקאים, שממנים את קרוביהם ומקורביהם אוכלי לחם העצבים. ותודה לאל יתברך שהבדילנו מן התועים הנבערים, ולא שם חלקנו כחלקם ולא גורלנו ככל המונם...

"לא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי טַח מִרְאוֹת עֵינֵיהֶם מִהַשְׁכִּיל לְבָתֶּם" (יש' מד, יח). ומוסיף רבנו הרמב"ם ללמדנו כיצד נהגו חכמי התלמוד אנשי האמת (שם, י): "כך היה דרך החכמים הראשונים, בורחין מלהתמנות, ודוחקין עצמן הרבה שלא יישבו בדין עד שיידעו שאין שם [דיין אחר] ראוי כמותן, ושם ימָנְעוּ מן הדין תתקלקל השורה [=שורת הדין]. ואף-על-פי-כן, לא היו יושבין לדין עד שמכבידין עליהן [=מבקשים מהם שוב ושוב] העם והזקנים, ופוצרין [=ומפצירים] בהם".

וכאשר אני קורא את ההלכה הזו ונזכר ברבני ודייני זמננו "שונאי" הממון והכבוד, הנני מודה לאל יתעלה שזיכה אותי לידע את האמת שמלמדים אותנו חז"ל והרמב"ם: שכל גינוני הכבוד והגדולה שלהם מזויפים, ומגבעתם הגבוהה וגלימתם הארוכה אינן אלא מרדעת של חמור... "לא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בְּחֻשְׁבָּה יִתְהַלְכוּ" (תה' פב, ה). ואסיים פרק זה בפסיקת הרמב"ם החד-משמעית בהלכות סנהדרין שם (כג, ו): "כל דיין שנטל שכרו לדון דינו בטלים, והוא שלא יהיה שכר הניכר. אבל אם היה עוסק במלאכתו ובאו לפניו שנים לדין ואמר להם: 'תנו לי מי שיעשה יִתְחַתִּי עד שאדון לכם', או 'תנו לי שכר בטלתי' – הרי זה מותר, והוא שיהיה הדבר ניכר שהוא שכר הבטלה בלבד ולא יותר. ויטול משניהם בשווה זה בפני זה, כגון זה מותר".

כלומר, אם הדיין מרוויח לפרנסתו 50 ש"ח לשעה, מותר לשלם לו בעבור השעות שהוא נאלץ להתבטל מעבודתו כדי לדון. נמצא לפי התורה-שבעל-פה, שכל פסקי דייני המינות של זמננו, אשר מקבלים משכורות מנופחות, כולם בטלים ומבטלים כעפרא דארעא. ואם "גדולי התורה" היו נוהגים כהלכה והיו אנשי אמת ומוסר, היה נוהג במדינתנו דין תורה והיינו זוכים להתגשמות דבר ה' בהתפעלות כל הרואים אותנו: "רַק עִם חֻקֶם וְנִבְּוֹן הַגּוֹי הַגְּדוֹל הַזֶּה" (דב' ד, ו).

ח. מאמיני האמת לשם האמת

כאמור, הממון משעבד את דעת האדם, נבון ככל שיהיה, להשקפות משובשות ועבורות. ואם התורה הזהירה את החכמים הגדולים שלא יקחו שוחד, שמא הוא יעוור את עיניהם ויסלף את דבריהם, קל וחומר תלמידים צעירים פעורים שעדיין מגבשים ומעצבים את אופיים ואישיותם. עוד למדנו על מעלתם הגדולה של חכמי המשנה והתלמוד, שרוממו את נפשם לנקודת מבט אמיתית על הכסף ותפקידו בחיי האדם: כל הנאות העולם ותאוותיו היו בעיניהם כאין וכאפס, חולפים ועוברים כרוח קלה לעומת ידיעת ה', לעומת תשוקתם ערגתם וכיסופיהם לאמת ולעונג הנפשי שבהשגתה, ולעומת השגב הרוחני הנצחי שבקניית דעות והשקפות נכונות.

נמשיך עתה לדון באיסור ליהנות מדברי תורה, ונעסוק בשאלה: מדוע עם-ישראל לא נתנו צדקה בשפע לחכמי התלמוד הגדולים שהיו עניים מרודים? מדוע לא "סידרו" להם מכוניות יוקרה? מדוע לא קנו להם דירות מפוארות? מדוע לא קנו דירות לילדיהם ונכדיהם? ומדוע לא חילקו להם מעטפות מרשרשים ושאר טובין וטובות הנאה, כנהוג אצל האורתודוקסים?

ובכן, בהמשך דבריו המכוונים במסכת אבות (ד, ז), רבנו הרמב"ם משיב לשאלות שהצבנו:

"ולא היו ישראל שהיו בדורם של אלה [=של חכמי התלמוד העניים שהזכיר] וזולתם [=שאר חכמי התלמוד שהיו עניים], לא אכזריים ולא בלתי גומלי חסדים. ולא מצאנו חכם מן החכמים שמצבו דחוק, מגנה את אנשי דורו על שלא הטיבו לו, חלילה להם, אלא הם עצמם היו חסידים **מאמיני האמת לשם האמת**, מאמינים בה' ובתורת משה רבנו **אשר בה ישיג האדם את עולם הנצח**, ולא התירו לעצמם את זה [=לקיחת כסף], והיו רואים בכך חילול השם בעיני ההמון, שיחשבו שהתורה מלאכה ככל המלאכות שמתפרנסים בהן ותזדלזל [מלשון זלזול, והכוונה תתבזה] בעיניהם, ויהיה העושה כן [כל מי שלוקח כסף] **'כִּי דָבַר יְיָ בְּזָה'** [במ' טו, לא]."

חכמי התלמוד ראו בקבלת כסף או כל טובת הנאה בעבור לימוד התורה **חילול השם**, שמא תחדור בדרך זו ההשקפה שהתורה היא ככל המלאכות שנועדו להפקת רווחים וטובות הנאה. אלא, התורה נועדה להביאנו לחיי הנצח: "חיי עולם נטעה בתוכנו" – ה' נטע בנו את התורה כדי להביאנו לחיי העולם-הבא. וזהו סוד מוסריותם ויושרם של חכמי המשנה והתלמוד: הבנת תכליתה האמיתית של התורה. כלומר, האמת הזו שזרמה ופעפעה בעורקיהם, רוממה אותם מן הבהמיות ושיגבה אותם למעלת שנאת הממון ולמעלת הזלזול בכל הנאות העולם-הזה.

ט. מכחישי האמת

לאחר תיאור שאיפותיהם הטהורות של חכמי התלמוד והערכים הנאצלים שהם רוממו, רבנו הרמב"ם מביע את דעתו ביחס לשיטה שנהגה כבר בימיו: להפוך את תורת האלהים לקורדום חוצבים. להלן העתקתי לפניכם את דברי רבנו וביקורתו החריפה כלפי הממסד הרבני רודף הבצע שהיה בימיו, ואין לי ספק שביקורת זו נכונה לא פחות ביחס לממסד הכמורה המושחת בימינו לכל גרורותיו – שהרי בימינו הדברים פרצו כל גדר, ולצערנו האמת נעדרת, והתורה משמשת ככלי להפקת טובות הנאה בידי אנשי הדת ונושאייה, וכך דברי רבנו המאלפים:

"**וטעו אלה המכחישים את האמת** ואת הלשונות האלו הברורים **ולוקחין ממון בני אדם ברצונם או בעל כורחם**, במעשיות שמצאו בתלמוד על בני אדם בעלי מומין בגופם או זקנים באים בימים, עד שאינם יכולים לעשות מלאכה ואין להם שום דרך אלא לקבל, ומה יעשו? הימותו? זה לא חייבה תורה [...] **אבל מי שיש לו יכולת אין למצוא בתורה לזה דרך** [=אין היתר למי שיש לו יכולת לעבוד ולהתפרנס, ליהנות מדברי תורה ולקחת כסף בעבור לימוד התורה]. רב יוסף עליו השלום היה סָבֵל קורות, ואמר: 'גדולה מלאכה שמחממת את בעליה', כלומר, שבזמן שיגעים איבריו במשא הקורות הכבדים היה מתחמם גופו בלי ספק, והיה שבע רצון בכך ושמח בו, ויש לו מנוחת לב בחלקו במה שיש בו ממידת ההסתפקות."

למדנו לעיל גם על הלל הזקן ועל עוד חכמים גדולים ומוסריים מאד, ועתה הננו רואים דוגמה נוספת מרב יוסף שהיה סבל קורות, והיה שמח בחלקו מרוב אהבתו לאמת, וזכה לשמחת הלב והנפש, בזכות אהבת ה' ואהבת האמת אשר רוממו את נפשו להסתפק במועט שהיה בעיניו עולם ומלואו. ההסתפקות במעט מהבלי החומר החולף כרוח קלה, לצד הכמיהה והערגה להתרוממות רוחנית, היא-היא שהביאה לו את האושר הגדול ואת "מנוחת הלב בחלקו".

הבה נמשיך לעיין בדברי רבנו המכוננים בפירושו לאבות שם:

"וכבר שמעתי אותם הפתאים נתלים באָמרם: 'הרוצה ליהנות ייהנה כאלישע ושלא ליהנות אל ייהנה כשמואל הרמתי', ואין זה דומה לזה כלל, ואין זה אצלי אלא הטעיה מן הלומד מזה [=מהאמור באלישע], כיוון שהוא ברור ואינו מקום טעות [=אין באמת מקום לטעות בזה, שהרי כוונת חכמים ברורה ומפורשת לכל בר דעת], לפי שאלישע לא היה מקבל ממון מבני אדם, קל וחומר שיגבה מהם ויקבע עליהם חיובים [=תקציבים], חלילה לו מזה. אלא היה מקבל את הכיבוד בלבד, כגון אם מארחו אדם בזמן שהוא נוסע בדרך, הרי הוא לן אצלו ואוכל אותו הלילה או אותו היום והולך לעסקיו. ושמואל לא היה נכנס לבית שום אדם ולא אוכל מלחמו".

לקמן נוסיף ונפתח נקודה זו, ונשפוך מעט אור על אישיותו ופעלו של אלישע הנביא ע"ה, שעליו נאמר בתלמוד: "הרוצה ליהנות ייהנה כאלישע", וכך נלמד ונבין במה דברים אמורים.

י. אלישע הנביא ונעמן שר צבא ארם

ידוע ומפורסם הסיפור בספר מלכים על נעמן שר צבא ארם שהיה "גבור חיל מצרע" (מ"ב פרק ה). להלן תמציתו: במהלך מלחמות ארם בישראל, נָשְׁבוּ גזודי ארם נערה יהודייה והיא הובאה לעבוד כמשרתת לפני אשת נעמן שר צבא ארם. אותה נערה יהודייה סיפרה לגבירתה על אלישע הנביא, והיא גם גילתה לה שאלישע יכול לרפא את נעמן מצרעתו הקשה.

הדברים הובאו לפני מלך ארם, והוא שולח אגרת למלך ישראל ומצווה עליו לרפא את שר צבאו נעמן מצרעתו. בהגיע האגרת למלך ישראל הוא נחרד ומתחלחל, וברוב דאגתו שמא מלך ארם מחפש תואנה להילחם בו, מלך ישראל קורע את בגדיו מרוב ייאוש. אלישע שומע שמלך ישראל קרע את בגדיו והוא שולח לו: "לָמָּה קָרַעְתָּ בְּגָדֶיךָ? יָבֹא נָא אֵלַי וְיָדַע כִּי יֵשׁ נְבִיא בְּיִשְׂרָאֵל".

נעמן מגיע לשער ביתו של אלישע, ואלישע מורה לנעמן לטבול שבע פעמים בנהר הירדן וכך הוא יתרפא מצרעתו. בתחילה, נעמן מתרגז מאד על עצת אלישע התמוהה, ועל-כך שאלישע הנביא אפילו לא טורח לצאת לקראתו לברכו ולומר לו זאת הוא בעצמו, אלא שולח שליח להורות לנעמן מה לעשות. וזו תגובת נעמן: "וַיִּקְצַף נַעֲמָן [...] הֲלֹא טוֹב אֶמְנָה וּפְרָפֵר נְהָרוֹת דְּמִשְׁקִי מִכָּל מִיַּמי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא אֶרְחֵץ בָּהֶם וְטָהַרְתִּי, וַיִּפְּוּ וַיִּלְךְ בַּחֲמָה" (שם, יא-יב).

לאחר שעבדיו מרגיעים אותו ומשכנעים אותו שאין לו מה להפסיד, נעמן טובל בירדן שבע פעמים ומתרפא מצרעתו כדבר הנביא. נעמן חוזר לאלישע הנביא בהתרגשות עצומה וחדור ביראת אלהים, וזה דבריו לאלישע: "וַיִּשָּׁב אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל מַחְנֵהוּ, וַיָּבֹא וַיַּעֲמֵד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר: הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל הָאָרֶץ כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח נָא בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדְּךָ". נעמן מציע לאלישע הנביא תשלום נדיב בעבור ריפוי מצרעתו. ברם, אלישע מסרב בתוקף: "וַיֹּאמֶר חִי !! [=לשון שבועה] אֲנִי שֹׁר עַמְדָּתִי לְפָנָיו אִם אֶקַּח, וַיִּפְצַר בּוֹ לְקַחַת וַיִּמָּאֵן, לַמְרוֹת נִיסִיוֹנוֹת הַשְּׂכָנוֹעַ שֶׁל נַעֲמָן, אֵלִישַׁע עוֹמֵד בְּסִירוֹבוֹ וּמְסַרְבֵּי בְּתוֹקֵף לְקַחַת מֵאוֹמָה מְנַעֲמָן.

מטרתו של אלישע הייתה להעצים ככל שניתן את יראת ה' בליבו של נעמן: "וַיָּדַע כִּי יֵשׁ נְבִיא בְּיִשְׂרָאֵל", שהרי בסירובו לקחת הגביר אלישע את התפעלותו של נעמן ממעלתו ומאישיותו

של אלישע נביא ה', אשר בידיעתו את ה' יתברך איננו חפץ בשום טובת הנאה, וכל מטרתו היא להדריך את בני האדם לעבודת ה' ולידיעתו – ומרוממות הנביא מתקדש שם-שמים, שהרי עולה מכך שה' הוא אל אמת וצדק. ואכן, נעמן פונה לאלישע בהתפעלות ואומר לו אחרי כן:

"וַיֹּאמֶר נְעֻמָן [...] כִּי לֹא יַעֲשֶׂה עוֹד עִבְדְּךָ עֲלֵה וְזָבַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם לַיְיָ" (שם ה, יז).

זהו אפוא אלישע וזהו נעמן – אלישע הנביא שעליו נאמר: "הרוצה ליהנות ייהנה כאלישע", לא לקח כסף אפילו מגוי עשיר, ואפילו שנעמן הציע בלב שלם ומתוך רגשות תודה והכרת הטוב. למרות כל זאת אלישע סירב כדי שלא לחלל-שם-שמים, שמא יאמרו הגויים שנביאי ה' צבאות אוהבי ממון הם, ומזאת תחדור המחשבה שדתנו אינה דת אמת. וזהו נעמן, שר צבא ארם, שהכיר בַּאֲמֶת, ולאחר שראה כי ה' הוא האלהים, חזר בו מגאווותו ומרום לבבו, שב בתשובה, נכנע לפני בורא-עולם, ונשבע שלא יעבוד שום אל זולת אל אמת – הוא ה' אלהי ישראל.

לאחר שלמדנו דוגמה ומופת מאלישע הנביא ע"ה, ולהבדיל אפילו מנעמן, שהכיר באמת ונכנע לפני ה' יתעלה, נעבור לעיין בשני סיפורים על חכמי ישראל בתקופת המשנה. סיפורים אלה נאמרו בדברי רבנו בסוף פירושו למשנת אבות (ד, ז) שהעתקתי ממנה קטעים לעיל, וכאמור, במשנה ההיא אומר ר' צדוק: "לא תעשׂים עטרה להתגדל בהם, ולא קורדום לחפור בהם".

יא. מעשה בר' טרפון ומעשה בר' יונתן בן עמרם

כאמור, להלן נלמד שני סיפורים מופלאים במוסריותם: האחד בר' טרפון והשני בר' יונתן, בהם מתוארת זהירותם העצומה של שני החכמים הללו שלא ליהנות בכבוד התורה. אצל שניהם היה מדובר בהצלת נפשות, ואצל ר' טרפון אף היה מדובר בפיקוח נפש מידי! ולמרות זאת ר' טרפון הצטער כל ימיו שנהנה בכבוד התורה, כלומר שהציל את נפשו ממוות בכבוד התורה, הואיל והייתה לו אפשרות להציל את נפשו מבלי ליהנות בכבוד התורה, וכפי שנראה לקמן.

והנה לפניכם דברי רבנו בסיפור המעשה הראשון שם (בשלוש הפסקות להלן):

"ולמה לי להאריך בעניין זה? הריני מזכיר את המעשה שנזכר ונתבאר בתלמוד, **והרוצה להתווכח ולהכחיש יעשה כרצונו** [וגם בימי רבנו רבו רודפי הבצע, והם המתווכחים ומכחישי האמת]. מעשה באיש שהיה לו כרם והיו באים עליו גנבים, ובכל יום שהיה מבקרו היה מוצא ענביו מתמעטים וחסרים, ולא היה לו ספק כי אחד מן הליסטים [=שודדים] כבר עשׂאֵו מטרה, והיה מצטער על-כך כל משך תקופת הענבים, עד שִׁבְצָר ממנו מה שבצר ושטחו עד שִׁיבֵשׁ ואסף את הצימוקים, וְדָרְךָ בני אדם כאשר אוספים את הצימוקים נופלים מהם גרגרים, מן התאנים והצימוקים, ומותר לאכלם לפי שהם הפקר וכבר עזבוים הבעלים מחמת מיעוטן.

באחד הימים, ר' טרפון בא במקרה לאותו הכרם, וישב ללקט מאותם הצימוקים שנפלו ואכלם, בא בעל הכרם וחשב שזה הוא שהיה גונבו כל השנה, ולא היה מכירו אבל שמע את שמו [כלומר, הוא לא הכיר את ר' טרפון במראוהו ורק שמע עליו וכפי שיתבאר בהמשך], ואז מיהר [בעל הכרם] אליו ונתגבר עליו [על ר' טרפון], ולקחו ונתנו בשק ורץ בו על גבו כדי להשליכו לנהר, וכאשר ראה ר' טרפון את עצמו אבוד צעק: 'אוי לך טרפון שזה הורגך'.

כאשר שמע כן בעל הכרם עזבו וברח, בִּידְעוּ שכבר חָטָא חָטָא גדול, והיה ר' טרפון כל שאר ימיו מצטער ודוֹאָב מאותו היום על מה שאירע לו, שהציל את עצמו בכבוד התורה, והוא היה עשיר, והיה יכול לומר לו: 'הִנִּיחֵי ואתן לך כר וכר דינרין', וייתן לו, ולא יודיעו שהוא טרפון, ויציל עצמו בממונו ולא בתורה. אמרו [חכמים]: כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה ואומר: **אוי לי שהשתמשתי בכתרה של תורה, שכל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם,** ואמרו על זה [חכמים]: משום שר' טרפון עשיר גדול היה, והיה לו לפייסו בדמים".

ועתה נעבור לדברי רבנו בסיפור המעשה השני שם, בעניינו של ר' יונתן בן עמרם:

"ופתח רבנו הקדוש [=ר' יהודה הנשיא] ע"ה אוצרות [=מחסני] חיטים בשנת רעבון, ואמר: 'כל הרוצה לקבל מזונו יבוא ויקבל מזונו, ובתנאי שיהא תלמיד חכמים', בא ר' יונתן בן עמרם ועמד לפניו ולא היה מכירו, אמר לו: 'פרנסיני', אמר לו: 'באיזה גבול אתה בלימוד?', אמר לו: 'פרנסיני ככלב וכעורב', כלומר ואפילו לא למדתי, כי כמו שמפרנס ה' חיה טמאה ועוף טמא, כך פרנסיני, שאין עם הארץ גרוע מהם [=ואגב למדנו כמה גרוע הוא האדם שאין בו דעת!]. נתן לו, ונתחרט [ר' יהודה הנשיא] אחר-כך על נְשַׁפְתָּהוּ [ר' יונתן בן עמרם] בדבריו, ואמר: 'אוי לי שנהנה עם הארץ מנכסי'. אמרו לו אותם שסיפר להם את המאורע: 'שמא הוא יונתן בן עמרם תלמידך, שאינו רוצה ליהנות בכבוד תורה כל מה שאפשר לו, ואפילו על ידי תחבולה?', חקרו ומצאו הדבר כן. **ושתי מעשיות אלו משתיקים כל מתווכח בעניין זה."**

יב. מדוע נתעוורו בעלי התורה?

לאור דבריו הברורים של הרמב"ם עולה וניצבת שאלה קשה ביותר, מדוע נתעוורו בעלי התורה בעניין זה? והתשובה פשוטה: הכסף משחית, טובות ההנאה ורדיפת הבעצ והתאוות מעוורות את עיני האדם, ואפילו את עיני האדם החכם ביותר, וכפי שנאמר בספר שמות (כג, ח): 'וְשָׁחַד לֹא תִקַּח כִּי הַשָּׁחַד יַעֲוֶר פְּקֻחִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים'; ובספר דברים (טז, ט): 'כִּי הַשָּׁחַד יַעֲוֶר עֵינֵי חֲכָמִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים'. הכסף וטובות ההנאה שיבשו לחלוטין את עולם התורה ובעלי התורה. אימוץ שיטות הנצרות והצדקת לקיחת כסף והנאה מן התורה באופן גורף, באמצעות פסקים הלכתיים לולייניים, מפותלים, נכלוליים, דחוקים וקלושים, גרמו לכיבוי מאור הדת.

לכסף יש תכונה משחיתה מיוחדת במינה, כאשר הוא ניתן שלא בצדק, כלומר שלא כתשלום בעבור עשיית מלאכה, הוא מְטָה את דעת המקבל. דעתו של המקבל משוחדת מעתה לטובת הנותן, והוא יעלה בדעתו את כל האמתלות האפשריות להצדיק את הנותן, במטרה להצדיק את עצמו בלקיחת הכסף! וזו הסיבה שעשרות אלפי לומדי כוללים וישיבות אינם רואים את האמת – הכסף (וכן שאר הפטורים וטובות ההנאה). כלומר, לקיחת משכורת חודשית, פחותה ככל שתהיה, שלא ביושר ובצדק, דהיינו שלא בעבור יגיעת מלאכה, מְטָה את דעתם לטובת גדולי חוצבי התורה המיובלים שמצדיקים לקיחת כסף וטובות הנאה בעבור לימוד התורה.

ובמלים אחרות, מי שסימא את עיני שכלו מן האמת ונטה אחרי ההנאות והשררה מדברי תורה, כל ריח של תירוץ ואפילו יהיה הקלוש והדחוק ביותר – כבר ייראה בעיניו כפסק הלכה מבוסס

העומד על הררים בשמים וחזק אפילו יותר ממה שמשה רבנו קיבל בסיני. ואין לתמוה איך אנשים מתוחכמים אינם מבינים את מה שכל ילד נבון כבר מבין – שהרי איך ייתכן שיבינו? וכי ניתן להתנגד לאמור בתורת ה' צבאות? והלא התורה כבר הזהירה אותנו מפורשות, שאפילו השופט המוסרי המרומם, החכם והנכבד ביותר, דעתו תסטה מקו האמת והצדק אם ייקח ולו שוחד **חד פעמי קטן ככל שיהיה**, אז מה יאמר יושב ישיבה נבער זב חוטם שלא למד כלל מדעים? האם דעתו לא תסטה בקבלת כסף מדי חודש בחודשו במשך שנים רבות?

יג. השוחד – מעוור מהשגת האמת

ושמא יטען מי שכבר נתעוור מהשגת האמת ודעתו סטתה ממנה לגמרי, ויאמר: "כלום יש בטובת הנאה זעירה ופחותה כדי להטות את לבם של תלמידי חכמים גאונים מן האמת?", ואף שהוא רואה את פסוקי התורה המפורשים שהובאו לעיל, שהשוחד משחית את הגדולים ביותר, הוא עדיין מתווכח. לאותו מתווכח (שנהנה כנראה במישרין או בעקיפין מדברי תורה) נזכיר את סוגיית הגמרא במסכת כתובות, ואשר ממנה עולה בבירור כי לא רק **השוחד הממוני** הזעום ביותר מְטָה את דעת מקבלו מן האמת, גם שוחד שאין בו מסירת כסף אלא אפילו **טובת הנאה זעירה ושולית ביותר**, יש בה כבר כדי להטות את לב החכם (כל-שכן הטמבל) מן האמת.

והנה לפניכם דברי התלמוד (כתובות קה ע"ב), ולאחר כל קטע וקטע אצרף ביאור קצר:

(1) "תְּנוּ רַבָּנָן: 'וְשׁוּחַד לֹא תִקַּח', אִינוּ צָרִיךְ לִזְמַר שׁוּחַד מִמּוֹן, אֲלֵא אֲפִילוּ שׁוּחַד דְּבָרִים נְמִי אֲסוּר, מְדַלָּא פְּתִיב 'בְּצַע לֹא תִקַּח'. הִיכִי דְמִי שׁוּחַד דְּבָרִים? כִּי הָא דְשִׁמּוּאֵל הָוָה עֲבַר בְּמַבְרָא, אֲתָא הָהוּא גְבָרָא יְהִיב לֵיהּ יָדָא, אָמַר לֵיהּ מַאי עֲבִידְתָּךְ? אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי. אָ"ל: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא".

חכמי התלמוד קבעו שלפי התורה לא רק שוחד ממון אסור גם שוחד דברים אסור, ושם הם הביאו דוגמאות לשוחד דברים שמטה את דעת הדיין מפסיקת דין אמת: סופר על הדיין שמואל, שיום אחד שט בדוגית קטנה כדי לעבור בה את הנהר, ובשעה שהגיעה ליעדה, בא אדם ונתן לו את ידו כדי לעזור לו לרדת מאותה הדוגית. שמואל שאל את אותו אדם שעזר לו: מה מעשיך פה? ואותו אדם ענה לו שיש לו משפט בבית-דינו של שמואל, מיד פסל שמואל את עצמו מלדון את אותו אדם שנתן לו יד וסייע לו לרדת מהדוגית! אנו למדים מכך, שיש בכוחה של טובת הנאה, זעירה ככל שתהא, כדי להטות את לב הדיין ולסמא את עיניו מן האמת והצדק.

(2) "אֲמִימַר הָוָה יְתִיב וְקָא דָּאִין דִּינָא, פָּרַח גְּדַפָּא אַרְיִשִׁיָּה, אֲתָא הָהוּא גְבָרָא שְׁקִלְיָה, אָמַר לֵיהּ: מַאי עֲבִידְתָּךְ? אָמַר לֵיהּ: דִּינָא אֵית לִי, אָמַר לֵיהּ: פְּסִילָנָא לָךְ לְדִינָא".

סופר על אמימר שהיה יושב בבית-הדין וזן, ולפתע נפלה נוצה על הטלית שהתעטף בה, בא אדם אחד ונטל את הנוצה מעל טליתו של אמימר. שאל אותו אמימר: מה מעשיך? אותו אדם השיב שיש לו משפט בבית-דינו של אמימר, כאשר שמע זאת אמימר מיד פסל את עצמו מלדון את אותו אדם שהיטיב עמו. וגם מכאן אנו למדים, שאפילו כאשר מדובר בטובה זעירה מעין זו, יש בה כדי להטות את לב הדיין מפסיקת האמת.

3 "ר' ישמעאל בר' יוסי הוה רגיל אריסיה דהוה מיייתי ליה כל מעלי שבתא פנתא דפירי, יומא חד אייתי ליה בחמשא בשבתא, אמר ליה: מאי שנא האידינא? אמר ליה: דינא אית לי, ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למר. לא קביל מיניה, אמר ליה: פסילנא לך לדינא. אותיב זוגא דרבנן וקדינן ליה, בהדי דקאזיל ואתי, אמר: אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי. אמר: תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אפי שלא נטלת, ואם נטלת שלי נטלת, כך, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה".

סופר על ר' ישמעאל, שאריסו [=חקלאי שעיד את אדמתו של ר' ישמעאל תמורת חלק מן היבול], נהג לתת לר' ישמעאל את חלקו ביבול השדה כל ערב שבת. יום אחד הביא לו אריסו את חלקו ביום חמישי, שאל אותו ר' ישמעאל: מה נשתנה היום? השיב לו שיש לו דין בבית-דינו. מיד פסל ר' ישמעאל את עצמו מלדון את אריסו. במקום זאת, הושיב ר' ישמעאל שני דיינים לדון את אריסו, והוא עמד מחוץ לבית הדין ושמע את הדיון.

תוך כדי הדיון, ר' ישמעאל מצא את עצמו מעלה טענות במחשבתו לזכותו של אריסו, ומהרהר בטיעונים שאריסו יכול להעלות ואשר עשויים לזכותו בדין. מיד תפש ר' ישמעאל את עצמו ואמר: "תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אפי שלא נטלת, ואם נטלת שלי נטלת, כך, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה". כלומר, ומה אפי שלא לקחתי בסופו-של-דבר, ואפילו אם לקחתי, משלי הייתי לוקח (שהרי מחובתו של האריס לתת לבעל השדה את חלקו), ולמרות זאת, כל העת הייתי מהרהר בטענות לזכותו של האריס – מקבלי השוחד האחרים, שמקבלים שלא בצדק, על-אחת-כמה-וכמה (שדעתם עיוורת לחלוטין מלראות את אור האמת).

ושמא, למרות כל האמור, יוסיף ויטען מי שכבר נתעוור מהשגת אור האמת ודעתו כבר נטתה וסטתה ממנה, והוא יוסיף להקשות: "כלום יש בטובת הנאה פחותה כדי להטות את לבם של תלמידי חכמים גאונים מן האמת?", נוסף ונשיב לו: וכי גדולים הם חוצבי התורה יושבי ישיבות המינות, מנענעי הסטנדרים והמגבעות, ממשה רבנו ע"ה שמסר לנו שהשוחד מעוור מן האמת? ומגדולי חכמי המשנה והתלמוד שהורו לנו שאסור ליהנות בכבוד תורה? ולא לחינם רבנו חתם את שתי המעשיות לעיל באמרו: "והרוצה להתווכח ולהכחיש יעשה כרצונו".

יד. עולם השקר – על המציאות העגומה בימינו

המתבונן על המציאות בימינו עשוי לתהות, האם לחינם כתב הרמב"ם את ביקורתו לפני כ-850 שנים? האם לחינם אמרו חכמי המשנה והתלמוד את ביקורתם לפני קרוב אלפיים שנים? שהרי בימינו מועברים תקציבים רבים כדי לקיים את "עולם התורא", שהזיקה בינו לבין תורת משה שניתנה לנו בסיני מקרית בהחלט, והמינים אף מאיימים עלינו השכם והערב שהתורה עלולה חלילה להישכח אלמלא יועברו התקציבים – כאילו הקב"ה לא הבטיח לנו "פי לא תשכח מפי זרעו" (דב' לא, כא), וכאילו הוא עזב את הארץ וכבר אינו מסוגל לקיים את הבטחתו. ולכן, לשיטתם, חובה עלינו לעבור על חוקי התורה, להפוך אותה לקורדום חוצבים, ולבזותה ולחללה בנטילת כספים מקופת המדינה, ומגבירים שוטים שהצליחו להכשילם בהזיה שמימון כסילים היא חובה דתית ומוסרית, וששכרם הוא ישיבה "במזרח" בעולם-הבא.

"לְמָה זֶה מְחִיר בְּיַד כְּסִיל לְקִנּוֹת חֲכָמָה וְלֵב אֵין" (מש' יז, טז).

הם אינם מבינים ואינם רוצים להבין שהם מנציחים את שיבושי התורה הקשים שהנחילו לנו החוצבים האורתודוקסים שקדמו להם, ואף מוסיפים מְחַצְבִים חדשים של שיבושים, שהרי כל שקר זקוק לשני שקרים נוספים כדי להעמידו על עמדו, ובאלף השנים האחרונות נערמו אינסוף שקרים בדת החדשה הפרו-נוצרית שהחדירה לנו יהדות השטעטל הפולנית-ליטאית.

הם אינם מבינים ואינם רוצים להבין **שלעולם** לא ניתן להגיע לדרך האמת ולכונן ממלכת כהנים וגוי קדוש מתוך קבלת שוחד חודשי, ואף אם יראו להם את האמת באופן ברור ובהיר שכל ילד נבון מסוגל להבין – הם עדיין יתקשו מאד להבין, ועדיין יוסיפו להיאחז בדמיונות הגדוילים המשוקצים שלהם, ובדמיונות הגדולות המדומים שהנחילו להם ראשי הישיבות והמשגיחים מאז שהם זוכרים את עצמם – "וְעַתָּה לֹא רָאוּ אֹר, בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים" (איוב לז, כא).

הם אינם מבינים ואינם רוצים להבין, שברגע שידם נפשטה לקבלת ממון, הם למעשה שעבדו ורצעו את נפשם העשוקה לממסד הכמורה, ובעבור חופן דולרים עלובים מכרו את נפשם לממסד מושחת, אשר מזוהם בהשקפות מינות ובהזיות פגאניות. ההפסד של יושבי הישיבות הוא עצום ואפילו אם היה מדובר באלף-אלפי זהובים, כל-שכן כשמדובר בשוחד עלוב שבעבורו הם מאבדים כליל את חיי העולם-הבא: בשקיעה בשקר פרו-נוצרי ובזוהמת השקפות מינות.

הם אינם מבינים ואינם רוצים להבין, כי אפילו השוחד האפסי **המזדמן** יש בכוחו להטות את לב המקבל מדעות והשקפות נכונות וישרות, שהרי לא לחינם התורה הזהירה מפני השוחד המזדמן, כל-שכן וקל-וחומר השוחד **הקבוע**, דהיינו משכורת חודשית. וזו הסיבה שעשרות רבות של אלפי הוזי הזיות לובשים בגדים של איכרים פולנים, לומדים טקסטים מייגעים ומשמימים שמרחיקים אותם מידיעת ה', ואינם יודעים מאומה על מצוות ידיעת ה' וייחוד ה'. גם אין פלא שכל יסודות הדת נתפשים בעיניהם ככפירה ואפיקורוסות! שהרי מקבל הממון נרצע לסבור ככל אשר יורו לו הגדוילים, אשר משחדים אותו וקונים את נפשו בפרוטות!

עד-כדי-כך גדול כוחו של השוחד והתלות שהוא יוצר בנפש, עד שיהדות אשכנז הצליחה באמצעותו להפוך את תרבות אבותיהם המינים והחוצבים, לזרם המרכזי ביהדות! אולם, הם לא היו יכולים לכנות את הדת החדשה בשמה האמיתי: "תרבות המינים והחטאים", ולכן הם העניקו לדתם הפרו-נוצרית שם חדש: "היהדות האורתודוקסית", והיא מוצגת על-ידם אז והיום כ"דרך האמת". אולם, הם לא שמו לב שעצם השם הזה מסגיר את דרכם הפרו-נוצרית! נשים לב אפוא למשמעות המושג "אורתודוקסיה", מתוך ויקיפדיה ערך "נצרות אורתודוקסית":

"בנצרות האורתודוקסית מושם דגש רב יותר מן הנצרות הקתולית על הפן **המיסטי והטקסי של הפולחן** הנוצרי. השם 'אורתודוקסי' פירושו 'ישר האמונה', והוא מכוון, לטענת הכנסייה האורתודוקסית לכך, שהיא הקהילה הקרובה ביותר למסורות הנוצריות המקוריות של ישו והשליחים. **הן רואות עצמן כנצרות הלגיטימית ביותר**".

נשמע מוכר? ראו עוד שם בערך "יהדות אורתודוקסית":

"המונח 'אורתודוקסים' – [משמעותו] 'ישרי הדעה', דהיינו 'בעלי האמונה הנכונה', מונח שיש לו היסטוריה ארוכה בנצרות כמציין **הכנסייה הממוסדת** לעומת תנועות מתחרות חדשות – [מונח זה] התגלגל לשיח היהודי בנסיכויות הגרמניות".

כלומר, עצם המושג "אורתודוקסי" הוא מושג נוצרי שנועד לתעתע בהמונים! נמצא, שהיהדות האורתודוקסית היא למעשה חיקוי של כת נוצרית בעורה. ואכן, היהדות האורתודוקסית בימינו קידשה לה את רש"י-שר"י, שיצר למעשה דת חדשה של מינות וטמטום: דת שנעדרת ידיעת ה' וייחודו; דת הגדושה בהזיות מאגיות; דת הרוויה בהשקפות מינות, מנהגי הבל פגאניים ואמונות תפלות; דת המעוותת את אגדות חז"ל ומפרשת אותן כפשוטן; דת המשמשת כקורדום חוצבים אימתני; דת התופשת את מנהגי הדת כמתווכים בין המאמין לאלהים; דת המקדשת את החיצוניות (לדוגמה: בלבוש של איכרים פולנים); דת המחריבה את לשון הקודש בהחדרת היידיש העילגת והטמאה; דת אשר מחנכת למנהגי תפילה פרו-נוצריים, ועוד.

נחזור לשוחד, איזו דת ואיזו תורה תצמח מתוך שיטה שמבוססת על נטילת ממון בעבור לימוד התורה? והלא הממון יסלף את דברי התורה ויעוור את עיני הלומדים מלראות נְכוּחָה את אור האמת! וכך, מתוך רדיפת הבצע וזוהמת שקרי הנצרות נולדה לה "הדת האורתודוקסית".

"וְתִהְיֶה הָאֱמֶת נְעֻדְרֶת וְסֵר מֵרַע מִשְׁתַּלְּל וְיִרְאֵהוּ יְיָ וְיִרַע בְּעֵינָיו" (יש' נט, טו).

יה. נבואות ירמיה ומיכה

הנביאים ירמיה ומיכה הזהירו טרם החורבן, כי פשעיהם של "גדולי התורה" בזמנם עלולים להמיט חורבן על עם-ישראל. פשעיהם התרחשו כתוצאה מריחוקם מהאמת ומה' יתברך שחותמו אמת, וכך אומר הנביא ירמיה (ב, ח): "וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּבִי". הנביא זועק מרה על "גדולי התורה", שריחוקם מידיעת ה' וייחודו גרם להם לאחוז בתורה כנכס פרטי שלהם, ואף שרוממותה בגרונם, בפועל הם עושים אותה קדח וקורדום לחפור בו מחצבי תהום.

דברי הנביא מיכה קשים עוד יותר מדברי ירמיה (ג, יא): "רְאֵשִׁיָּהּ בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ וְכִהְיֶה בְּמַחִיר יוֹרוּ וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ, וְעַל יְיָ יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר הֲלוֹא יְיָ בְּקִרְבָּנוּ לֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה". שימו לב למוטיב שחוזר על עצמו שוב ושוב: השוחד, המחיר, הכסף – הם אלה אשר מניעים את ראשי העם, הכהנים ונביאי-השקר, הלא המה הוֹזִי הַהֲזִיּוֹת וְרוֹדְפֵי הַבַּצַּע וְהַשְּׂרָרָה, אשר מדמים שהם "גדולים" ו"גאוניים" ו"קדושים", ואשר יצרו דת חדשה שתתאים לבהמיותם. תאוות הבצע נדמית להם כלגיטימית לחלוטין, ואין לי ספק שגם הגדולים שעליהם מדבר ירמיה הנביא ע"ה, תירצו תירוצים מתפסח ועד עזה אשר "מצדיקים" את לקיחת השוחד הממון והתקציבים.

הנביא ירמיה זועק על חמס הדיינים ו"גדולי התורה" שפשעיהם ועוולותיהם זועקים לשמים. ברם, לדעתם אין הם חוטאים כלל, הכסף המעוור השחית לגמרי את שכלם, ודמיונם המשובש ורוממות השררה והכבוד השחירו את נפשם עד-כדי-כך שהם בטוחים בצדקת דרכם, שהרי הם מתפללים שלוש תפילות ביום ומתנדנדים כל היום לכבוד שמים... ועליהם הנביא אומר: "וְעַל יְיָ יִשְׁעֵנוּ [ועל הסטנדר ישענו] לֵאמֹר הֲלוֹא יְיָ בְּקִרְבָּנוּ לֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה".

ולא הרחבתי בשאר התאוות הבהמיות ששולטות ומתעתעות בהם, כי מי שאינו יודע את ה' מופקר לתאוותיו כבהמה, ולא לחינם קוראים להם "חרדים" לרמוז שהם יראים רק בחיצוניותם ברשות הרבים, אך **בחדרי החדרים** ה' יודע וְיַעַד כי רבו גם רבו התאוות והתועבות...

נחתום פרק זה באחד המקורות המטלטלים ביותר במשנת הרמב"ם, והוא דבריו ב"מאמר תחיית המתים" שם הוא כותב דברי אמת שאינם משתמעים לשני פנים. שאיפת האדם עלי אדמות היא ידיעת ה' וקרבה רעיונית ומחשבתית אל אלהים. קרבה זו מושגת בקניית השקפות נכונות ביחס לבורא ולהנהגתו את העולם, וריחוק מאלהים נובע בראש ובראשונה מהשקפות נפסדות ביחס לבורא ולהנהגתו, כגון אימוץ תפישות מגשימות והשקפות מאגיות פגאניות.

וכך מתאר רבנו הרמב"ם אחדים מ"גדולי התורה" שהיו בתקופתו, ומתוך דבריו נחשפת האמת על שפלות מעמדם "הרוחני" ועל אפסותם המחשבתית והמדעית (עמ' עב):

"אבל אחדים ממי שמצאתי מאנשי ארץ מסוימת החליטו שהוא [=הקב"ה] גוף, וחשבו לכופר מי שאומר היפך זה [!] [כמו בימינו שמאשימים בכפירה כל מי שטוען שהם תועים ומתעתעים ומינים רודפי בצע] [...] **והם מדמים שהם חכמי ישראל, והם היותר סכלים בבני אדם ויותר תועים מן הבהמות, וכבר נתמלאו מוחותיהם פלאות והזיות ודמיונות נפסדות**".

ואם אלה קרויים "מלאכי השרת" בפי קודחי התורה המיומנים בימינו, מהי אפוא דרגתם של אחרוני-האחרונים המהובלים? ואם ראשוני אשכנז גרועים מחמורים, אחרוניהם כג'וקים. ואכן, הקב"ה העניש את יהדות השטעטל בכך שהתייחסו אליהם כגרועים מחולדות ומקקים.

יו. יחסם של רס"ג ורבנו בחיי לפרנסה מן התורה

רבנו לא היה היחיד שהביע דעה נחרצת בעניין הנדון, והנה לפניכם גם דברי רבנו בחיי בן יוסף (בהערות המוסגרות הוספתי את דברי קאפח שם), וזה דברי רבנו בחיי (עמ' שצז):

"ואם נבצר ממך להתפנות לענייני אחריתך [=לעסוק בתורה ובחכמה] בגלל הצורך לעסוק בצרכי כלכלתך לקיומך בעולם [...] כמו שקיבלנו במסורת האבות על רבים מהם שעסקו בענייני העולם [...] כגון אבא חלקיה שהיה עוֹדֵר באדמה בשכירות, ושמאי שהיה מתפרנס במלאכת הבניין, והלל שהיה חוטב עצים ומתפרנס מדמי העצים, אל תמנע ממך פרישותך שבליבך [=אהבתך לתורה ולחכמה] מלעסוק בכך [=במלאכה המפרנסת אותך], **כי בזה אתה נוהג בעבודת ה' כפי שהקדמנו**" (תורת חובות הלבבות, שם).

ומלבד העובדה שרבנו בחיי ורבנו הרמב"ם היו בדעה אחת שעל האדם להתפרנס מיגיע כפיו, יש בדברי רבנו בחיי נקודה חשובה ומעניינת: לפי הבנתו ופרשנותו, **שמאי היה עובד בבניין כדי להתפרנס!** לאור הבנתו זו של רבנו בחיי, קאפח אומר שם בהערה, וזה לשונו:

"[המקור לכך ששמאי היה עובד בבניין הוא במסכת] שבת לא ע"א [ושם נאמר ששמאי]: 'דחפו באמת הבניין שבידו'. ורבנו בחיי מפרש שהיה שמאי בנאי, ולא כפי הנראה מפירוש רש"י שהייתה בידו האמה כדי לקצוץ עם האומנים לבנות לו ביתו".

במסכת שבת שם מובאים שני סיפורים שונים על שני גויים שביקשו להתגייר, האחד ביקש להתגייר על-מנת ששמאי ילמדו את כל התורה כולה על רגל אחת, והאחר ביקש להתגייר על-מנת שהוא יהיה כהן גדול. מסופר ששמאי דחה את בקשתם ודחפם ב"אמת הבניין שבידו".

ויש לשאול: וכי כל אדם נושא עמו תמיד אמת בניין? אלא ברור ששמאי היה בנאי, והגויים הללו באו אליו בעת עבודתו, ולכן הוא דחפם באמת הבניין שהייתה בידו. אולם, מפירוש רש"י עולה ששמאי לא היה בנאי, אלא, כל אחד באותם הימים היה נושא עמו תמיד אמת בניין כדי לקבוע את שכר האומנים, וזה לשונו: "אמת הבנין – מקל שהוא אמת אורך, ומודדים בו אורך הבנין שהיו קוצצין עם האומנין כך-וכך אמות בכך-וכך דמים". וכאמור, לא יעלה על הדעת שמי שאינו בנאי יישא עמו תמיד אמת בניין, מוכנה ומזומנה לדחוף בה גויים שמבקשים להתגייר. זאת ועוד, וכי מי שאינו בנאי יודע למדוד את הבית באופן מדויק כדי להתמקח עם בנאים אומנים?

לאור דברים אלה נחשפת התהום המחשבתית והמוסרית העמוקה, אשר פעורה בין שני הפרשנים: רש"י-שר"י מייצג את תפישת עולמם של חכמי-יועצי-אשכנז, שרובם ואולי אף כולם הפכו את הדת לקורדום פרו-נוצרי ורואים את המלאכה והיגיעה כדבר בזוי; ואילו רבנו בחיי מייצג את תפישת עולמם של חכמי המשנה והתלמוד, אנשי האמת, היושר והמוסר.

ובמקום אחר בספרו שם רבנו בחיי אומר כך (עמ' ת-תא):

"וכן ראוי לך להתעסק בהן [=באיבריך] במה שתשיג בו צרכך [=במלאכות המפרנסות] ולא תצטרך לשאול [=לפשוט יד לקבל צדקה] [...] ואל תטיל צרכיך על בני אדם, כמו שאמר אחד החכמים: ירחם ה' [=יזכה לרחמי ה' יתברך] אדם שפרש בעולם [=מהנאות העולם, והקדיש חייו לחכמה] ואין פרישותו מעמסה על אחיו, והרים מעליהם טרחו, ונתעסק באבריו בעשיית סוג מסוגי המלאכות, כאמרו: 'יגיע כפיך כי תאכל אֶשְׁרִיךָ וְטוֹב לְךָ' [תה' קבח, ב]."

אגב, רס"ג קדם לרבנו בחיי בדברים דומים בספרו "הנבחר באמונות ובדעות" (עמ' שיד):

"יש מתלמידי החכמים מי שחשב שאין ראוי שיתעסק האדם בעולם הזה במאומה זולתי בדרישת החכמה [...] ומצאתי כל מה שתיארו בו את החכמה אמת ונכון, אבל מקום השגיאה בו מה שאמרו: שלא יתעסק עמה [=עם החכמה] בזולתה [=במלאכה המפרנסת]. כי אם לא יתעסק עמה במזון ומדור וכסות תִּבְטַל החכמה, לפי שאין קיום אלא בהן. ואם יטיל את עצמו בצרכיו אלה על אנשים אחרים יהיה נמאס ובלתי נחשב ודבריו אינם נשמעים".

יז. כל חכמי תימן עבדו לפרנסתם

ואסיים בדברי קאפח השכיר על יהודי תימן בתימן, ואף שהוא ידע את האמת כאמור לקמן, הוא לא הלך בדרכם, וזה לשונו במבואו למהדורת התלמוד המנוקדת על-ידי ר' יוסף עמר:

"בתימן היו כולם עובדים ומתכלכלים במעשה ידיהם, בזיעת אפם ויגיע כפם, גם התלמידים וגם הרב, בהתאם לדעת הרמב"ם האוסר בהחלט לקבל שכר כדי ללמוד או ללמד תורה שבעל-פה, וכמו שכתב בפירושו למשנה נדרים (ד, ג), אבות (ד, ו), ובהלכות תלמוד תורה (ג, ג; ג, י)

כך שלא היה בתימן מעמד של אנשים אשר 'אומנותם תורתם', או כלשון המשנה במציעא 'אוכלין מן התורה', לפיכך פיתחו שיטת לימוד התואמת את דרכם, צרכיהם ואורח חייהם".

אגב, קאפח השכיר החלקלק אינו יכול שלא להוסיף איזה תעתוע בדבריו, שהרי בסוף דבריו הוא אומר כך: "לפיכך פיתחו שיטת לימוד התואמת את דרכם, צרכיהם ואורח חייהם". האמנם? האמנם חכמי תימן היו אלה שפיתחו את שיטת הלימוד שמקדשת את העבודה? האמנם שיטת הלימוד הזו תואמת רק את דרכם של חכמי תימן? כאילו חכמי תימן המציאו את האיסור ליהנות מכבוד תורה. ומדובר במעשה תעתועים שהרי זו הדרך הקדומה והעתיקה.

עוד בעניין זה מובא קטע בסוף הספר "תורת חובות הלבבות", ובו קאפח מתאר את אורחות חייו של מרי רצון צארם ז"ל, ושם הוא מוסיף וכותב בעניין חשיבות הפרנסה והמלאכה:

"תוך כדי לימודו של רבנו [כוונתו למרי רצון צארם] לפני ר' אברהם עזירי למד גם מקצוע אבותיו, כמנהג תימן שמחנכין את הנער ללמוד מקצוע המפרנסו החל מגיל אחת-עשרה שנה. הוא למד את מלאכת הסנדלרות, ובמשך הזמן נתפרסם כהמומחה בה"א הידיעה, ולפתחו השכימו כל גדולי המלכות [...] ומזה הייתה פרנסתו ופרנסת בני ביתו בריווח כל ימי חייו בתימן, כמנהג אנשי תימן שגם גדולי הרבנים לא נהנו מן הציבור ולא הטילו את כלכלתם על שכם אחרים, אלא כל אחד עסק במקצוע כלשהו המפרנסו בכבוד, מי בסנדלרות ומי בצורפות כסף, מי בצורפות זהב ומי באריגה, מי בחנוונות ומי בלבירות, **הצד השווה שבהן שלא הטילו עצמם על הציבור ולא עשו את התורה קרדום לחפור בו**, בהתאם למסורת ישראל כמבואר באבות (ד, ח) [...] וכפי מסורת מוסר הגאונים [נראה שכוונתו לרס"ג ודבריו כבר הובאו לעיל]".

וכאן השכיר פוסח חזרה לדרך האמת באמרו: "בהתאם למסורת ישראל כמבואר באבות". על-כל-פנים, אוי ואבוי להם "לחכמי תימן" הממסדיים בימינו, אשר נהנים מכבוד התורה וחוצבים וקודחים בקורדום התורה באופנים אשר מעל ומעבר לקיום חיים נאים ומכובדים, ואף נבהלים מאד להון ואוספים ואוגרים אותו בחשבונות הבנק שלהם, ומגפפים ומחבקים ומנשקים אותו בצייקנות חמדנית כאילו יחיו לעולמים. והפסידו את עולמם ואף יעזבו לאחרים חילם.

"אהב כסף לא ישבע כסף [...] ברבות הטובה רבו אוכליה ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו, מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון. יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עשיר שמור לבעליו לרעתו, ואבד העשיר ההוא בענין רע והוליד בן ואין בידו מאומה, פאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשפא, ומאומה לא ישא בעמלו שילך בידו, וגם זה רעה חולה כל עמת שפא בן ילף ומה יתרון לו שיעמל לרוח" (קה' ה).

"שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד [...] הבטחים על חילם וברב עשרם יתהללו [...] ויחי עוד לנצח לא יראה השחת [...] ועזבו לאחרים חילם. קרבים בתימו לעולם משפנתם לדר ודר קראו בשמותם עלי אדמות, ואדם ביקר בל ילין נמשל בפנהמות נדמו, זה דרכם כסל למו [...] כצאן לשאול שתו מות ירעם [...] אך אלהים יפדה נפשי מיד שאול כי יקחני סלה. אל תירא כי יעשר איש כי ירבה כבוד ביתו, כי לא במותו יקח הכל לא ירד אחריו כבודו [...] תבוא עד דור אבותיו עד נצח לא יראו אור, אדם ביקר ולא יבין נמשל בפנהמות נדמו" (תה' מט).

סוף דבר

ואצרף תגובה למאמר, **זוה לשונה**:

אין מחלוקת על ההשחטה שנגרמת בגלל ערבוב של כסף עם תורה. העניין הוא שכיום לימודי מקצוע הם לימודים קשים וארוכים לתארים. האם לדעת הרמב"ם עדיף שאדם ילמד מעט ויהיה פועל פשוט או יש עניין בלימודי תואר (יגיע כפיך כי תאכל ולא יגיע מוחך...)? כי לא נראה שהתארים בימינו הם לימודי החכמות והמדעים שהרמב"ם אומר שיעזרו לידיעת ה'.

מהי הדרך הנכונה שיבור לו אדם בן ימינו?

תשובה:

למה המדעים והתארים בימינו אינם מועילים לידיעת ה'? או שמדובר במדעים מכשירים או שמדובר במדעים מובילים, ובעניין זה ראה: "לימודי ליבה – הלב של עם-ישראל", "ידיעת פעולותיו היא ידיעתו" ועוד. וכי הגשת עבודה בלוגיסטיקה למשל, איננה מפתחת ומשכללת את השכל? על האדם לבחור במקצוע שיפתח את שכלו ככל שניתן, מפני שכל הרחבת דעת וכל שכלול של השכל, מסייע במישרין או בעקיפין לידיעת דרך האמת, ולהבחנה שבין אמת לשקר. כמו כן, אין שום בעיה לשלב לימודי תואר עם לימודי תורה, ולכן רבנו כתב את "משנה תורה" – וכמו שניתן לשלב לימוד תורת אמת עם עבודה ופרנסה, ועם כל שאר המצוות בעולם-הזה. ואם האדם אוהב לעסוק במלאכת כפיים, מצוה גדולה היא, רק שידאג להרחבת דעתו.

והוסיף המגיב ואמר: יש המון תארים חלולים שאפשר להתפרנס מהם אבל לדעתי אינם מועילים לידיעת ה'. תואר בקולנוע ובתקשורת לדוגמה או תואר בסינית עתיקה ועוד ועוד שטויות שהאוניברסיטאות מלאות בהן, במה תועלתם? ואולי אף מזיקים, אם כי ניתן להתפרנס שזו גם מצווה. לגבי מדעים מכשירים ומובילים, גם כאן מהו הגדר? למשל מתמטיקה, מה שהיום מסיימים בתיכון ייתכן שאף אחד בימי הרמב"ם עוד לא ידע, ואם-כך, האם ישנה חובה להגיע עד קורסים מתקדמים בדיפרנציאלים וליניארית? או אולי מספיק ידע תיכוני כדי להשכיל את ה' וכמבוא לתורה. כך גם בפיזיקה, שבעיני מספיק ידע של בגרות כדי לעמוד על הרגליים בהבנת הסובב אותנו, אבל רמת תארים? והרי אי-אפשר ללמוד הכול.

אגב רפואה, לזה אין גבול כי כאן תמיד יש תגליות מועילות לבריאות וידיעת ה'. מניסיוני התורני לא נתקלתי בגמרא שהצריכה ידע מתמטי או פיזיקלי יותר משל תלמיד תיכון. אמנם, היוצא מהכלל הוא רק הלכות קידוש החודש לרמב"ם אך לצערי אינני בקיא בהן ואיני יודע עד איזו רמה של מתמטיקה ופיזיקה נדרשת. לכן, הדברים עדיין צריכים גדר, מהי חכמה שהיא בסיס לתורה? ומה זה כבר "מתקדמים" בלבד, ועדיף ללמוד תורה על-פני אותם המדעים?

תשובה:

לדעתי אתה טועה מאד, ובדברים פשוטים מאד. אין "המון" תארים שאין בהם שום תועלת לידיעת ה', כגון סינית עתיקה (וכמה לומדים סינית עתיקה?), ואולי גם בזה יש תועלת? כי

בלימוד סינית עתיקה ניתן ללמוד על תרבות הסינים העתיקה וללמוד על דרכי עובדי העבודה-הזרה. כמו כן, לימוד של סינית עתיקה מצריך אימוץ המחשבה בכיוונים של זכירה, שינון, ותפישה חזותית, כך שגם לימוד של סינית עתיקה מפתח את שכל האדם.

כמו כן, קולנוע ותקשורת הם מקצועות וכלים **חשובים מאד** לידיעת ה', כי באמצעותם ניתן להעביר מסרים להמון ולקרובם לדרך האמת. וכי יעלה על דעתך שאלמלא למדתי אנגלית ובניית אתרים הייתי יכול להעביר מסרים חשובים מאד ולפקוח עיני אנשים לדרך האמת?

לגבי מדעים מכשירים, גם מתמטיקה ברמה גבוהה מכשירה את שכל האדם (ובשנתי הראשונה באוניברסיטה למדתי במחלקה למתמטיקה כמה קורסי יסוד, כגון: אלגברה ליניארית וחשבון אינפיניטסימלי, ועוד), ואין גבול להכשרה, ככל שהאדם ילמד יותר כך שכלו יהיה חריף יותר. ואין לי ספק שלימוד המתמטיקה הועיל לי מאד להבין ולהשכיל.

ועל פיזיקה ורפואה איני צריך בכלל להסביר מה תועלתן, ואם אינך מבין מדוע או שאינך מבין את השורות שכתבתי לעיל, עיין היטב במאמרים שהפניתי אליהם בתגובה הקודמת.

כמו כן, לימוד המדעים המכשירים לא נועד להבין את סוגיות הגמרא כמו שעולה מדברך, כי כלל אין צורך ללמוד גמרא ואף יש בכך סכנה גדולה (ראה): 'האם לדעת רבנו צריך ללמוד גמרא?'), אלא מטרתם לחדד, להכשיר ואף לרומם את האדם לידיעת בורא-עולם, וכדברי חז"ל: שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. לסיכום, אל תזלזל בשום תחום לימוד, כי אין לך דבר שאין לו מקום. וכל לימודי המדעים אינם במקום התורה אלא לצד לימוד התורה.

ואחתום בעיון בדברי רבנו בראש ספר המדע: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון [...] וידיעת דבר זה מצות עשה, שנאמר: 'אֶנְכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ' [שם' כ; דב' ה]". וכדי להבין מהי ידיעת ה' הזו הבה נעיין בחתימת רבנו לספר המדע (הלכות תשובה י, י-יא):

"דבר ידוע וברור שאין אהבת הקדוש-ברוך-הוא נקשרת בליבו של אדם, עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל שבעולם חוץ ממנה כמו שציווה ואמר: 'בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ' [דב' ו, ה; י, יב; ל, ו]: אלא בדעה שיידעהו. **ועל-פי הדעה תהיה האהבה: אם מעט – מעט, ואם הרבה – הרבה.** לפיכך צריך האדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעין לו את קונו כפי כוח שיש באדם להבין ולהשיג, כמו שביארנו בהלכות יסודי התורה (בפרקים ב-ד)".

ובהלכות יסודי התורה (פרקים ב-ד) רבנו ביאר יסודות במדעי הטבע האסטרונומיה והאלהות, כפי המדע שהיה בזמנו, והנה לפניכם מעט מדבריו שם: "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר, ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול [...] וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו, וירא ויפחד וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות [...]. ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה ריבון העולמים [מדעי הטבע] כדי שיהיו פִּתְחַ לְמִבִּין לאהוב את השם".

נמצא אפוא, שיש קשר ישיר ואדוק בין לימוד המדעים והחכמות לבין אהבתו והערצתו!